

«avorter» a l'alta vall de l'Adour, i a la de Luixon *esgau(b)anàs* id. (centre i rib. de Larboust), *gauanàs* (ribera de Oueil), A. Schmitt, *Termin. pastorale Pyr. Centrales*, 49; bearn. *esgabagnà* (Palay). *Gavanyar* ja fou usat per Eiximenis (cita del DAg., s. v. *sageta*). Qui tingui humor per saber com s'ho arreglava el bo de Bruch per veure-hi el gr. *παῖνος*, vegei ZRPh. xli, 690.

1 Avui sembla que anomenen *verguet* (o és err. tip.?) 'ordenança de l'ajuntament': «crida al *verguet*, lo Sr. M. C. Ch., encarregant-li que encenga la ximeneia, com los demés dies, però en bon braçat de llenya», Vergés, *op. cit.*, 5.

Verganyar, V. *barganyar* Vergàs, *vergassada*, *vergassejar*, -sseig, *vergasseja*, -ador, *vergat*, V. *verga*

VERGE, del ll. VĪRGO, VĪRGĪNIS, 'noia', 'donzella', 'verge'. □ 1.ª doc.: *Homilies*.

«... <En> paradís e en aquela glòria siam portads davant (?) lo Fil de la *Verge*», 1º 1v2. Deixant a part les mencions de la Mare de Déu amb *Verge* substantiu, també n'hi ha, des dels orígens, de la dona intacta, fins i tot quan encara hi havia algun rastre de la nasal final en la pronunciació: «sí negú forza puncela: o la prena per muyler, si ela e sos pares ho volen, o li dó marit de sa valor; e si negú ab no-*vergen* jaurà, e emprenyar-la-ha, semblantment ho fassa», traduint l'Usatge 104-LXXXIX *Si quis virginem* ---, en la versió doscentista (AIEC 1, 299.4f.). «Stava Fèlix denant Blanquerna, e cogitava en Nª Dona, de la qual se meravellava com poc ésser *verge* en la nativitat de son fill, e dix ---: —Molt me meravell --- com poc haver son fill sens corrompiment de sa *virginitat*—. Blanquerna dix que enaxí com lo Fill --- entrà en ella sens corrompiment de v., enaxí covenc que nasqués sens corr. de v., car ---» (*Merav.* 1, § 10, Ag. 1, 75).

El pl. antic és *vèrgens*: «Dix lo sarrahí al gentil ---: —A donar gran plaer corporal Déus a home, en paradís, ha creades moltes beyles donçeyles *vèrgens*, que estoja als benaïrats qui-s salvaran, en les quals haurà hom molt gran plaer de jaher ab eyles ---», *L. del Gentil*, p. 286.3f. (en la seva redacció llatina: «*virgines* --- quas pro felicibus qui sunt salvandi, elegit et custodit»). I parlant de l'home: «les ·ii· fids --- significan ·ii· *vèrgans*: la un sí és lo cave<|>ler que vós nafràs hir, e l'altre la ponce<|>la ---», «dos cavallers --- *vèrgans* --- èls dos *vèrgans* ---», Reixac (*Q.*, 139.28, 54.16, 54.16). Al llindar del Renaixement comencem a trobar algun ex. on no és clar si el mot té el sentit romànic o reprèn un deix del valor 'noia' del llatí: «Cloèlia *verge* romana, la qual, com ensemps ab altres *vèrgens* fos donada per reenes a Poseana --- qui tenia assetjada Roma --- lo riu de Tíber --- passà --- nadant, a Roma ---», BMetge (*Somni tv*; NCL., 141.25; Miquel, lln. 3122).

I el plural arcaic *vèrgens* encara devia ser usual en el S. xv: «viudes aïra / --- / monges esquivia / --- / beates fug / --- / *vèrgens* rebuja / --- / jóvens evita, / velles vomita / ---», JRoig (*Spill*, 12813); «tantost la

Verge Maria aparec-li visiblement, ab moltes *vèrgens*», *Eiximplis* (Ag. 1, 213). I com un gran arcaisme poètic encara va usar-lo algun cop Verdaguer. Però en els mots on la terminació és àtona, el català ha eliminat la -n-, fet que amb més forta raó en el Ross. (on també *màs*, *camis*, per -ns) ja apareix anticipat a fi S. XIII (*LleuresC*, 313, § 38): «--- cuydava les autres *verges* abraassar ---», «que ab les autres *verges* fasses sacrificis a la nostra deuessa, o que esties ab les putanes», *VidesR*, 20r1, 45v1.

Pel que fa a la resta del domini ja ho trobem en manuscrits del S. xv, com el del *De Providència* d'Ant. Canals: «¿Ès cosa infcua que les monges, nobles *verges*, se leven de nit a dir lurs matines, per loar Déu, e que les àvols fembres dormen delitosament e plena?» (NCL. XLIX, 112.17, cf. p. 27); i del xvi: «La capella de les Onze-mil *Verges*», doc. de c. 1550 (MiretS, *TemplH*, 579). Tanmateix, una mica petrificat com a nom propi, encara es pot trobar en la forma arcaica en noms de lloc valencians: *Carrer dez bérçens* a Carlet (1962).

A penes cal dir que fins avui segueix en ús i en vida a tot el domini, i fidel a la seva forma catalana, fins al cap dels Pirineus, fins a l'extrem de les Illes (civ. «*verge*: virgen», PzCabr.) i fins al cap d'allà de les terres valencianes. Però encara que a la ï etimològica correspondria triple vocal segons els dialectes, en aquest mot hi ha è oberta pertot: fet bastant comparable al de *verd* per influència de la r, només que acf abraça l'insular i tot (potser ajudant-hi l'analogia de la pronúncia allatinada de les paraules santes): l'altar de la *bérçe* a Gualter (1957), el santuari de *La Bérçe* de Carassumada, damunt Torres de Segre (1964); l'esmentat nom a Carlet, i el *Carrer de la Vèrçe* Maria a Alcoi (1963); *S' ór(t) da la Vèrçe* dins el poble de Campos (1964), *vèrçe* noten fonèticament als Llombards (*AORBB* VII, 25).

A despit del rebrec que tantes coses sublimes pateixen en els nostres dies, aquesta ha servat el seu perfum literari. «La gran vident del poble, la *verge* Nuredduna: / sos ulls irradiaven entorn somni diví, / cenyia-li la testa un tany de romaní / i en rulls ne desbordava la negra cabellera, / flotant per ombrear-li la faç dolça i auster», Costa (*La deixa del geni grec*, v. 38; *IdOr*, p. 135). «Los àngels tenen lo vel, les *vèrgens* llums beneïdes», Verdaguer (*Idillis i Cants Místics*). «Una a una, com *verges* a la dansa, / entren llistcant les barques en el mar / ---», Maragall (*Visions al Mar: Enllà*). I com a adjectiu: «Temps enrera --- llum del dia / --- / en la terra, *verge* d'òdis, / no hi havia 'teu' i 'meu': / no hi havia furts ni codis / ni més sobirà que Déu», Alcover (*Henoc*, v. 25, *Po. Bí.*, 14, O. C., 73).

S'ha usat com a adjectiu aplicat a l'inanimat: «Qui de no res / féu tot quant és, / de *verge* lim, / terròs, tarquim, / féu l'hom: manant, / dient, parlant / ---», JRoig (*Spill*, 10925; cf. l'aclariment a LLIM). Sortiem a voga tirada de la platja de StPolM (carregats d'ormeigs, ineficients, ai, per a aquest mal pescador) quan un vell llop de mar ens animava: «au, que trobareu